

О. Б. Адамов, MBA, магістр
генеральний директор
ORCID 0009-0002-3445-2403
e-mail: adamov@remigroup.space,
REMI GROUP, м. Київ

ПРИВАТНИЙ СЕКТОР ЯК РУШІЙНА СИЛА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Постановка проблеми. Сучасний етап економічного розвитку України відбувається у надзвичайно складних умовах, спричинених повномасштабною військовою агресією Російської Федерації, що зумовлює необхідність формування ефективної моделі післявоєнного відновлення національної економіки. Досвід післявоєнної відбудови різних країн світу демонструє, що рушійною силою таких процесів виступає саме приватний сектор. Він здатен залучати інвестиції, створювати нові робочі місця та впроваджувати сучасні технологічні рішення.

Сучасний етап відбудови вітчизняної економіки відбувається в умовах інтеграції до європейського економічного простору та активного залучення міжнародної фінансової допомоги. Це надає нові можливості для розвитку приватного сектору, зокрема через доступ до нових ринків і сучасних технологій, а також отримання додаткових фінансових ресурсів для розвитку. Водночас війна в Україні спричинила глибокі структурні зміни в економіці країни, чим створила нові виклики для підприємницької діяльності. Руйнування виробничих потужностей, логістичні бар'єри, зменшення платоспроможного попиту та зростання фінансових ризиків суттєво ускладнили умови ведення підприємницької діяльності. Малий та середній бізнес зазнав найбільших втрат. У цьому контексті важливого значення набуває дослідження сучасного стану приватного сектору, можливості його адаптації до нових умов господарювання та виконувати роль рушійної сили післявоєнного відновлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль приватного сектору як рушійної сили економічного зростання привертала увагу як українських, так і зарубіжних науковців. Зокрема, проблематику функціонування підприємств в умовах економічної нестабільності

© Видавець Інститут економіки промисловості НАН України, 2024

© Видавець Академія економічних наук України, 2024

та криз досліджували такі українські вчені, як В. Василенко [1], Ю. Голинський [2], О. Гуменюк [3], Ю. Іванов [4], А. Мазаракі [4], В. Муляр [3], Г. Свириденко [2], Л. Фещенко [1] та інші. У їхніх працях розглядаються різні аспекти адаптації підприємств до нових умов, питання залучення інвестицій у складні періоди та роль державної підтримки для малого та середнього бізнесу, а також впливу євроінтеграційних процесів на розвиток підприємництва. Офіційні інформаційно-аналітичні матеріали, підготовлені урядовими структурами, також деталізують ключові зміни, які відбуваються у приватному секторі під час війни [5-8]. Особливий інтерес становлять дослідження М. Карнахана, У. Дурча та Дж. Балентайна [9]. Вони детально вивчали, яку саме роль приватний сектор відіграв у відновленні економіки після військових конфліктів у Балканському регіоні, Афганістані та Іраку. Саме ці дослідження створюють наукову базу для узагальнення світового досвіду та адаптації його до сучасних українських реалій.

Попри наявні напрацювання, залишається недостатньо дослідженою системна роль приватного сектору у контексті саме післявоєнного відновлення України, зокрема з урахуванням специфіки сучасних викликів воєнного часу. SWOT-аналіз у цьому контексті дозволяє не лише оцінити внутрішній потенціал та проблеми підприємництва, а й визначити ключові можливості, що впливають на формування стратегії державної підтримки приватного сектору у післявоєнний період.

Метою статті є дослідження ролі приватного сектору у післявоєнній відбудові України з урахуванням ключових викликів та можливостей, що постають перед підприємництвом у сучасних умовах, а також проведення SWOT-аналізу приватного сектору України та розробка рекомендацій щодо посилення його потенціалу як основної рушійної сили економічного відновлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Приватний сектор традиційно розглядається як рушійна сила економічного відновлення, оскільки саме він найбільш гнучко реагує на зміни ринкових умов, стимулює впровадження інновацій та оперативно адаптується до нових викликів. Його динамічний розвиток сприяє посиленню конкуренції, стимулює модернізацію виробництва та забезпечує диверсифікацію економічної структури.

Для повного розуміння ролі приватного сектору важливо визначити його сутність. Приватний сектор в українському законодавстві немає єдиного визначення, проте його ознаки та принципи чітко регламентовані Господарським і Цивільним кодексами

України, а також іншими нормативно-правовими актами. Вони визначають правовий статус підприємств, порядок ведення господарської діяльності, укладання договорів і захист права власності [1, с. 35]. У широкому розумінні приватний сектор – це сукупність суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність на власний ризик і з метою отримання прибутку [4]. Він включає підприємства, установи та організації, що перебувають у власності фізичних або юридичних осіб і не належать державі чи громаді. Водночас приватний сектор не можна розглядати виключно як інструмент виробництва товарів та послуг чи спосіб отримання прибутку. Його роль набагато ширша – він є одним із головних факторів економічної стабільності, оскільки створює конкурентне середовище, стимулює розвиток нових технологій, підтримує інтеграцію країни у світову економіку та забезпечує стале економічне зростання. Таке розуміння узгоджується із підходом Світового банку, який визначає приватний сектор як невід'ємну складову ринкової економіки. Це сукупність підприємств, які працюють поза межами прямого контролю держави, створюють робочі місця, забезпечують інноваційний розвиток та сприяють зростанню національної економіки [10].

Особливого значення приватний сектор набуває у періоди криз, коли підприємництво забезпечує швидку мобілізацію ресурсів, відновлення виробничих потужностей та інтегрує країну у глобальні економічні процеси. У цьому контексті особливо цінним постає досвід Німеччини, Японії та країн Балкан. Практика цих держав чітко доводить: без активної участі приватного сектору повноцінна економічна відбудова просто неможлива (табл. 1).

Таблиця 1

Роль приватного сектору у післявоєнному відновленні економік: міжнародний досвід та ключові програми

Показник	Німеччина (1945–1955)	Японія (1945–1960)	Хорватія (1995–2005)	Боснія і Герцеговина (1996–2006)
1	2	3	4	5
Загальна характеристика	Післявоєнне відновлення завдяки Плану Маршалла та реформам Ерхарда	Індустріалізація та експортно орієнтована модель розвитку	Відбудова після конфлікту на Балканах з орієнтацією на ЄС	Відновлення після громадянської війни, залучення донорів
Роль приватного сектору	Рушійна сила зростання, підтримка малого бізнесу кредитами та податковими пільгами	Великий бізнес (Toyota, Sony) як основа економічного дива	Основний рушій економічного зростання та залучення інвестицій	Основний фактор стабілізації та інтеграції у світову економіку

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5
Основні програми та заходи	– План Маршалла (13 млрд дол.); – валютна реформа 1948 р.; – Соціальна ринкова економіка	– Реформи окупаційної адміністрації США; – інвестиції у промисловість; – програми підтримки експорту	– програми приватизації; – агенція з просування інвестицій; – підтримка малого та середнього бізнесу	– міжнародна допомога (Світовий банк, ЄС); – лібералізація економіки; – агенція з розвитку малого та середнього бізнесу
Економічні показники до та після програм	1945: ВВП на душу – \$2 000; 1955: ВВП на душу – \$5 000 <i>Темпи зростання – 8% на рік</i>	1945: ВВП на душу – \$1 500; 1960: ВВП на душу – \$5 000 <i>Темпи зростання – 9,5% на рік</i>	1995: ВВП на душу – \$4 000; 2005: ВВП на душу – \$10 000 <i>Зростання ВВП – 4,5% на рік</i>	1996: ВВП на душу – \$1 200; 2006: ВВП на душу – \$4 500 <i>Зростання ВВП – 5,8% на рік</i>
Обсяг інвестицій	13 млрд дол. (План Маршалла)	20 млрд дол. (зовнішні та внутрішні інвестиції)	6 млрд дол. (фонди ЄС та приватні інвестиції)	5,4 млрд дол. (міжнародна допомога та приватні інвестиції)
Соціальні показники	Зростання рівня життя на 30%	Зростання Індексу людського розвитку на 25%	Зниження рівня безробіття з 19 до 11%	Зниження рівня бідності з 50 до 25%

Джерело: складено автором на основі даних [11-16].

Світова практика країн демонструє, що приватний сектор стає рушійною силою відновлення після військових конфліктів завдяки своєму адаптаційному підприємницькому потенціалу та сприяє підвищенню конкурентоспроможності економіки. Отже, якщо держава залучає приватний сектор до процесу відбудови, економіка починає функціонувати більш ефективніше. Підприємництво, завдяки своїй гнучкості та здатності швидко реагувати на зміни, бере на себе головну роль у створенні нових робочих місць та відновлює економічну динаміку після кризових потрясінь.

Тому, для ефективного залучення приватного сектору до процесів відбудови, спираючись на після військовий досвід аналізуючи країн, можна виокремити кілька підходів та інструментів, що дійсно сприяли успішному включенню приватного сектору у процеси економічної відбудови:

– лібералізація та створення сприятливого податкового середовища: спрощення бюрократичних процедур, зменшення податкового тиску у перші роки після завершення конфлікту та запровадження податкових стимулів;

– залучення зовнішніх інвестицій та міжнародної технічної допомоги;

– державно-приватне партнерство у відновленні інфраструктури задля відбудови стратегічно важливих об’єктів;

– підтримка малого та середнього бізнесу шляхом створення спеціальних програм для підтримки виробників у регіонах, що постраждали від воєнних дій.

Для України, яка не лише переживає повномасштабну війну, але й прагне бути частиною європейського та світового економічного простору, цей досвід набуває особливої актуальності. Він має стати базою при розробці комплексної стратегії післявоєнної відбудови, яка передбачатиме не просто відтворення довоєнної моделі економіки, а її якісну трансформацію на основі принципів сталого розвитку, інноваційності та європейських стандартів.

Приватний сектор України протягом 2021–2024 років зіткнувся з безпрецедентними викликами. Спочатку це була пандемія COVID-19, економічні кризи, а з 2022 року – повномасштабна військова агресія Росії проти України. Однак до цих викликів саме приватний сектор формував значну частку національного ВВП та забезпечував більшість робочих місць, відіграючи ключову роль в економіці України (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика приватного сектору України до початку війни (2021 – початок 2022 року)

Показник	Дані 2021	Тенденції та особливості
Частка приватного сектору у ВВП	~60%	Значну роль підприємництва у формуванні економічної активності. Стабільне зростання ролі малого та середнього бізнесу
Структура бізнесу	79% – малі підприємства	Домінування малого бізнесу у торгівлі, послугах та сільському господарстві
Частка МСБ у зайнятості	~60%	Малий бізнес є основним джерелом робочих місць. Він забезпечує зайнятість населення, особливо в регіонах, де великі компанії майже не представлені
Інвестиції у приватний сектор	\$7,3 млрд	Основними джерелами інвестування залишаються власні кошти підприємств та реінвестований прибуток
Доступ до кредитних ресурсів	Обмежений	Високі відсоткові ставки та складна процедура отримання кредитів
Інноваційна активність	15,6% підприємств	Низька частка технологічних інновацій
Експортна активність приватного сектору	65% від загального експорту	Відіграє важливу роль у зовнішній торгівлі. Основні товари експорту – сільськогосподарська продукція, металургія та IT-послуги

Джерело: складено автором на основі даних [7; 8,17;18]

Приватний сектор напередодні війни мав значний потенціал для економічного зростання, але при цьому реалізація його стримувався певними факторами, серед яких можна виокремити недостатню фінансову підтримку, обмежений рівень технологічної модернізації вітчизняного бізнесу. Структура приватного сектору характеризувалася домінуванням малого бізнесу, що з одного боку свідчить про активну підприємницьку ініціативу, а з іншого – про низьку концентрацію капіталу та труднощі з масштабуванням для підприємців. Щодо джерел інвестування приватного сектору, то і вони мали певні особливості: внутрішні ресурси підприємців становили основну частину капіталовкладень. Це пов'язано з високими кредитними ставками, які робили банківські кредити малопривабливими для малого та середнього бізнесу. Ще однією важливою характеристикою приватного сектору в Україні можна виокремити низку інноваційну активність підприємств. Лише 15,6% з них реалізовували інновації. Така ситуація значно послаблювала конкурентні позиції українських підприємств на міжнародних ринках. Попри зазначені проблеми, приватний сектор демонстрував високу експортну орієнтованість: до 65% загального обсягу експорту забезпечували саме приватні підприємства. Найактивніше у цьому процесі брали участь підприємства агропромислового комплексу, металургійної галузі та сфери інформаційних технологій.

Таким чином, стан приватного сектору напередодні війни можна охарактеризувати як складний і суперечливий: з одного боку, він володів значним потенціалом і активно виходив на зовнішні ринки, а з іншого – залишався обмеженим через структурні диспропорції, недостатню фінансову підтримку та низьку інноваційну спроможність.

Вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року кардинально змінило умови функціонування українського приватного сектору. Підприємства зазнали значних прямих втрат через руйнування активів, логістичні розриви та втрату ринків. Одночасно відбувалася адаптація до умов воєнного часу — частина підприємств емігрувала до західних регіонів або за кордон. З позитивного погляду можна відзначити, що війна стимулювала цифровізацію бізнес-процесів, розвиток військових технологій. У табл. 3 нижче узагальнено основні зміни приватного сектору за 2022–2024 роки.

Протягом 2023–2024 років приватний сектор України адаптувався до умов війни. Його частка у ВВП зросла до 58% у 2023 році (+3% до 2022-го) та до 60% у 2024-му, хоча кількість підприємств

Таблиця 3

Сучасний стан приватного сектору України (2021–2024)

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Прогноз 2025 року
	-29,1%	+5,3%	+3-4%	+3-4%
ВВП	Різке падіння через війну	Помірне відновлення: адаптації бізнесу, експорту агропродукції та зовнішній підтримці	Уповільнення через воєнні ризики, нестачу інвестицій та кадрів	Зростання можливе при стабілізації, але бойові дії та слабка інвестиційність можуть стримати процес
Частка приватного сектору у ВВП	~55%	~58%	~60%	~62% (при стабілізації ситуації та активізації інвестицій)
Кількість приватних підприємств	1, 3 млн	1, 43 млн	1, 6 млн	1,7 млн (за рахунок розвитку самозайнятості та мікробізнесу)
Кількість малих та середніх підприємств	350 000	367 500	400 000	~430 000 (завдяки програмам стимулювання та релокації підприємств)
Скорочення кількості підприємств	-15% (зруйновані/закриті)	-10% (міграція бізнесу)	Поступове відновлення	Часткове відновлення (+5-7%)
Галузева структура	Різке падіння у промисловості (-30%), стабільність в агро та IT	Розвиток крафтових виробництв та локальних ханів	Відновлення експорту та диверсифікація	Активізація переробних галузей, індустріалізація, розширення виробничих кластерів
Інвестиції	Мінімальні (\$3,8 млрд)	Локалізовані інвестиції та державна підтримка	Очікування міжнародних програм відновлення	До \$10 млрд за рахунок міжнародних фондів, програм ЄС та USAID
Інноваційність підприємств	12% підприємств	14% підприємств	Акцент на діджиталізацію	Прискорення інновацій за підтримки ЄС
Експортна активність	Падіння на 30%	Часткове відновлення (адаптація логістики)	Диверсифікація (переорієнтація ринків)	Втрата ринків СНД, зміщення на ЄС та глобальний Південь
Участь у відбудові	Мінімальна	Локальні підприємства	Активне залучення	Приватний сектор стає учасником відбудови

Джерело: складено автором на основі даних [4; 7; 8; 17-20].

скоротилася на 10% [8]. Структура економіки також змінилася: зросла роль малого бізнесу, що є позитивною тенденцією через його адаптивність. Інвестиційна активність у 2022 році була критично низькою: обсяг інвестицій впав до 3,8 млрд доларів США – мінімуму за десятиліття [21]. Однак у 2023 році ситуація поступово почала змінюватися. Державні програми, такі як «Робота» та спеціальні грантові ініціативи для релокованих підприємств, дали перші результати, стимулюючи локальні інвестиції [6]. У 2024 році основні очікування були зосереджені навколо міжнародних фінансових програм, зокрема у межах Плану відновлення України, а також ініціатив ЄС і Світового банку [17; 18]. Приватний сектор намагається отримати доступ до дешевих кредитних ресурсів та розраховує на спрощення процедур щодо залучення зовнішніх інвестицій.

Окрему увагу варто приділити зростанню інноваційної активності. Якщо у 2022 році лише 12% підприємств працювали з інноваціями, то у 2024 році цей показник збільшився, та становив 14%, при чому акценти були зроблені на військові технології. Отже, приватний сектор не лише адаптується до нових умов, а й активно шукає перспективні напрями розвитку.

Щодо подальших перспектив, у 2025 році прогнозується значне розширення участі приватного сектору у післявоєнній відбудові. Насамперед це стосується залучення місцевих підрядників до інфраструктурних проєктів, розвитку державно-приватного партнерства у модернізації транспортної, енергетичної інфраструктури. Очікується, що загальний обсяг інвестицій у приватний сектор у 2025 році може перевищити 10 млрд доларів США, за умови ефективного запуску міжнародних програм відновлення [8; 17].

Для проведення аналізу ролі приватного сектору у контексті викликів та можливостей доцільно застосувати інструмент SWOT-аналізу. Цей метод надає можливість комплексно вивчати внутрішні фактори розвитку (сильні та слабкі сторони приватного сектору) із зовнішніми умовами (можливостями та загрозами). SWOT-аналіз був проведений на основі офіційної статистики урядових установ [5-8], аналітичних звітів міжнародних організацій [17; 18] та прогнозних оцінок фінансових інституцій щодо розвитку приватного сектору [20]. Це гарантує об'єктивність оцінок та враховує комплекс сучасних викликів, з якими стикається приватний сектор в Україні. Результати проведеного SWOT-аналізу приватного сектору України у контексті війни та післявоєнного відновлення систематизовано у табл. 4.

Таблиця 4

SWOT-аналіз приватного сектору України у контексті післявоєнного відновлення

Сильні сторони	Слабкі сторони
▪ Стійкість та адаптивність бізнесу під час війни – швидке відновлення роботи багатьох компаній попри бойові дії. ▪ Розвинутий ІТ-сектор та людський капітал. ▪ Аграрний потенціал та природні ресурси. ▪ Висока цифрова зрілість: активне впровадження онлайн-платформ, цифрових сервісів та фінтех-рішень	▪ Фізичні втрати виробничої та транспортної інфраструктури, руйнування промислових потужностей у східних та південних регіонах. ▪ Невдалий інвестиційний клімат, корупція та бюрократія. ▪ Значна залежність від зовнішньої підтримки. ▪ Обмежений доступ до фінансування. ▪ Низька частка інноваційноактивних підприємств
Можливості	Загрози
▪ Повоєнна відбудова економіки. Масштабна реконструкція створює попит на послуги та продукцію вітчизняного бізнесу, що відкриває можливості для міжнародних інвестицій. ▪ Європейська інтеграція та реформи – статус кандидата в ЄС. ▪ Залучення міжнародної фінансової допомоги у межах Плану відновлення України, програм ЄС та багатосторонніх фондів. ▪ Релокація міжнародних компаній до України. ▪ Розвиток нових секторів і технологій – зростає потенціал у сфері оборонної промисловості, кібербезпеки, відновлюваної енергетики та енергоефективності. ▪ Розвиток державно-приватного партнерства у процесах відбудови інфраструктури	▪ Тривала війна та безпекові ризики. ▪ Внутрішні політичні потрясіння або зниження уваги та підтримки з боку міжнародних партнерів можуть послабити позиції України. ▪ Дефіцит робочої сили та «відтік мізків» Репутаційні ризики для іноземних інвесторів через воєнний стан та нестабільність макросередовища. ▪ Енергетична криза, залежність від імпорту енергоносіїв та ризики дестабілізації енергопостачання. ▪ Глобальні економічні кризи та конкуренція

Джерело: складено автором.

Окремої уваги заслуговує системна інтеграція приватного сектору до процесів європейської інтеграції та відбудови інфраструктури, що відкриває доступ до фінансів, технологій та нових ринків. При цьому важливо враховувати, що реалізація можливостей напряду залежатиме від політичної стабільності, прозорості регуляторного середовища та цілеспрямованої підтримки бізнесу з боку держави. Водночас загрози, зумовлені воєнною невизна-

ченістю, репутаційними ризиками, відтоком кадрів та енергетичною кризою, створюють додатковий тиск, який потребує комплексної державної політики підтримки бізнесу.

Таким чином, SWOT-аналіз підтверджує: за умови синергії державної підтримки, міжнародної допомоги та внутрішнього потенціалу до саморегуляції, український приватний сектор здатен не лише відновитися після війни, а й забезпечити довгострокову модернізацію економіки, її експортну переорієнтацію та структурне оновлення економіки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження підтвердило ключову роль приватного сектору у процесах післявоєнного відновлення України, що узгоджується зі світовим досвідом відбудови економік після збройних конфліктів. Український бізнес, попри руйнування, релокацію, фінансові обмеження та втрату внутрішнього попиту, продемонстрував високу адаптивність, мобілізувавши внутрішні ресурси, активно інтегруючись у нові логістичні та виробничі ланцюги й розширюючи спектр цифрових та інноваційних рішень.

SWOT-аналізу довів, що у контексті відбудови приватний сектор має бути ключовим партнером держави у відновленні інфраструктури та виробничого потенціалу. Вагоме значення для приватного сектору має міжнародна допомога. Проте аналіз показав, що ключовим питанням є прозорість процедур та створення зрозумілих умов для залучення зовнішніх ресурсів. Без чітких механізмів розподілу коштів та гарантованого доступу до фінансування приватний сектор не зможе реалізувати свій відновлювальний потенціал у повному обсязі.

Таким чином, приватний сектор України, попри колосальні втрати, зберігає потенціал стати рушійною силою післявоєнної відбудови. Його адаптивність, підприємницький потенціал та готовність до трансформацій є важливим ресурсом для швидкого економічного відновлення та побудови нової, більш стійкої економічної моделі країни. Водночас **подальше дослідження** має фокусуватися на розробці конкретних механізмів фінансування бізнесу у післявоєнний період, адаптації міжнародного досвіду до українських реалій, формуванні ефективних інструментів державно-приватного партнерства та побудові нової, інноваційної бізнес-системи, яка стане основою для стійкого розвитку економіки України у довгостроковій перспективі.

Література

1. Василенко В. О., Фещенко Л. Л. Роль приватного сектору в забезпеченні стійкого економічного зростання: теоретичні засади та практичні аспекти. *Економічний часопис – XXI*. 2022. № 7–8. С. 35–41.
2. Свириденко Г. М., Голинський Ю. О. Приватний сектор як рушій економічного зростання: теоретико-методологічні аспекти та практичні орієнтири. *Економіка та держава*. 2023. № 5. С. 12–18.
3. Гуменюк О. Г., Муляр В. В. Трансформація приватного сектору України в умовах криз та післявоєнного відновлення. *Економіка та суспільство*. 2023. № 41. С. 12–18.
4. Мазаракі А. А., Іванов Ю. Б. Приватний сектор в економічній системі України: трансформаційні процеси та виклики розвитку. *Вісник економічної науки*. 2023. № 2. С. 12–18.
5. Соціально-економічне становище України у 2022–2023 роках. Київ: Державна служба статистики України., 2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Інформація щодо виконання державних програм підтримки бізнесу у 2023 році (єРобота, релокація тощо) / Кабінет Міністрів України. Київ, 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.
7. Аналітичний звіт щодо стану та адаптації приватного сектору в умовах війни у 2022 році / Міністерство економіки України. Київ, 2023. URL: <https://www.me.gov.ua>.
8. Огляд стану приватного сектору в умовах війни: виклики, адаптація та перспективи / Міністерство економіки України. Київ, 2024. URL: <https://www.me.gov.ua>.
9. Карнахан М., Дурч У., Балентайн Дж. Залучення приватного сектору до післявоєнного відновлення: міжнародний досвід та рекомендації для України. *Економіка та управління*. 2023. № 4. С. 23–35.
10. Private Sector Development: Essential for Economic Growth and Resilience. Washington, DC: World Bank Group. 2020. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/privatesector>.
11. Boehm C. Entrepreneurial Recovery: Small Business Strategies for Crisis Response. *Journal of Economic Recovery*. 2018. Vol. 15. No 2. P. 45–63.
12. Dower J. Embracing Defeat: Japan in the Wake of World War II. New York: W. W. Norton & Company, 2008. 676 p.
13. Eichengreen B. The European Economy since 1945: Coordinated Capitalism and Beyond. Princeton University Press, 2007. 501 p.
14. Erhard L. Prosperity Through Competition. London: Thames and Hudson, 1958. 273 p.
15. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). Transition Report 2005: Business in Transition. London: EBRD, 2005. URL: <https://www.ebrd.com/downloads/research/transition/TR05.pdf>.
16. Bosnia and Herzegovina – Post-Conflict Reconstruction and the Transition to a Market Economy. Washington, DC: World Bank, 2007. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/385531468767399140/pdf/391230BA0PostC1uction01PUBLIC1.pdf>.
17. Ukraine Economic Update: Private Sector Recovery and Reconstruction. Washington, DC: World Bank, 2004. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/publication/economic-update>.

18. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment: February 2022–February 2024. Washington, DC: World Bank, 2024. URL: <https://documents.worldbank.org>.
19. Assessment of Losses and Business Relocation in 2023. Kyiv: EBA, 2024. URL: <https://eba.com.ua>.
20. Інноваційна активність бізнесу в Україні: виклики та нові можливості у воєнний час. Програма розвитку ООН в Україні. Київ, 2024. URL: <https://www.ua.undp.org>.
21. Investment Attractiveness Index of Ukraine in 2023-2024. *European Business Association* (EBA). 2024. URL: <https://eba.com.ua>.

References

1. Vasylenko, V. O., & Feshchenko, L. L. (2022). The role of the private sector in ensuring sustainable economic growth: Theoretical foundations and practical aspects. *Economic Journal* – XXI, 7–8, pp. 35–41 [in Ukrainian].
2. Svyrydenko, H. M., & Holinskyi, Yu. O. (2023). The private sector as a driver of economic growth: Theoretical-methodological aspects and practical guidelines. *Ekonomika ta derzhava*, 5, pp. 12–18 [in Ukrainian].
3. Humenyuk, O. H., & Muliar, V. V. (2023). Transformation of Ukraine's private sector in crisis conditions and post-war recovery. *Economy and Society*, 41, pp. 12–18 [in Ukrainian].
4. Mazaraki, A. A., & Ivanov, Yu. B. (2023). The private sector in Ukraine's economic system: Transformation processes and development challenges. *Bulletin of Economic Science*, 2, pp. 12–18 [in Ukrainian].
5. Sotsialno-ekonomichne stanovyshche Ukrainy u 2022–2023 rokakh [Socio-economic situation of Ukraine in 2022–2023]. (2024). *State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <https://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
6. Informatsiia shchodo vykonannia derzhavnykh prohram pidtrymky biznesu u 2023 rotsi (yeRobota, relokatsiia toshcho) [Information on the implementation of state support programs for business in 2023 (eRobota, relocation, etc.)]. (2023). *Cabinet of Ministers of Ukraine*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua> [in Ukrainian].
7. Analitychnyi zvit shchodo stanu ta adaptatsii pryvatnoho sektoru v umovakh viiny u 2022 rotsi [Analytical report on the state and adaptation of the private sector in wartime conditions in 2022]. (2023). *Ministry of Economy of Ukraine*. Retrieved from <https://www.me.gov.ua> [in Ukrainian].
8. Ohliad stanu pryvatnoho sektoru v umovakh viiny: vyklyky, adaptatsiia ta perspektyvy [Overview of the state of the private sector in wartime: Challenges, adaptation, and prospects]. (2024). *Ministry of Economy of Ukraine*. Retrieved from <https://www.me.gov.ua> [in Ukrainian].
- 9/ Carnahan, M., Durch, W., & Ballentine, J. (2023). Engaging the private sector in post-war recovery: International experience and recommendations for Ukraine. *Economics and Management*, 4, pp. 23–35 [in Ukrainian].
10. Private sector development: Essential for economic growth and resilience. (2020). Washington, World Bank Group. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/topic/privatesector>.
11. Boehm, C. (2018). Entrepreneurial recovery: Small business strategies for crisis response. *Journal of Economic Recovery*, 15 (2), pp. 45–63.
12. Dower, J. (2008). Embracing defeat: Japan in the wake of World War II. New York, W. W. Norton & Company.

13. Eichengreen, B. (2007). *The European economy since 1945: Coordinated capitalism and beyond*. Princeton, Princeton University Press.
14. Erhard, L. (1958). *Prosperity through competition*. London, Thames and Hudson.
15. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). (2005). *Transition report 2005: Business in transition*. London, EBRD. Retrieved from <https://www.ebrd.com/downloads/research/transition/TR05.pdf>.
16. Bosnia and Herzegovina – Post-conflict reconstruction and the transition to a market economy. (2007). Washington, World Bank. Retrieved from <https://documents1.worldbank.org/curated/en/385531468767399140/pdf/391230BA0PostC1uction01PUBLIC1.pdf>.
17. Ukraine economic update: Private sector recovery and reconstruction. (2024). Washington, World Bank. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/publication/economic-update>.
18. Ukraine rapid damage and needs assessment: February 2022–February 2024. (2024). Washington, World Bank. Retrieved from <https://documents.worldbank.org>.
19. Assessment of losses and business relocation in 2023. (2024). European Business Association (EBA). Retrieved from <https://eba.com.ua>.
20. Innovatsiina aktyvnist biznesu v Ukraini: vyklyky ta novi mozhlyvosti u voiennyi chas [Business innovation activity in Ukraine: Challenges and new opportunities during wartime]. (2024). *United Nations Development Programme (UNDP) in Ukraine*. Retrieved from <https://www.ua.undp.org> [in Ukrainian].
21. Investment attractiveness index of Ukraine in 2023-2024. (2024). *European Business Association (EBA)*. Retrieved from <https://eba.com.ua>.

Надійшла до редакції: 27.11.2024 р.
Рецензовано: 09.12.2024 р.